

[Mali Cumhuriyeti'nde Neler Oluyor?]

ARŞ. GÖR. CEMİL DOĞAÇ İPEK ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

Giriş

Dünya siyaseti 1990'lı yıllardan başlayarak günümüze kadar çok önemli değişimler ve gelişmelerle yüz yüze gelmiştir. Soğuk savaşın sona ermesi ve akabinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması iki kutuplu dünya siyasî sistemini ortadan kaldırmış çok kutuplu bir dünya düzenini ortaya çıkarmıştır. Bu önemli gelişme, ama az ama çok, dünyanın hemen hemen her bölgesini çeşitli şekillerde etkisi altına almıştır. Afrika Kıtası'nın da, ekonomik ve siyasal açıdan önemli değişimleri beraberinde getiren ve uluslararası sistemi doğrudan etkileyen söz konusu değişikliklerin dışında kalması doğal olarak mümkün olmamıştır. Yeni şekillenen güç mücadeleleri, hegemonya sahaları, kıtanın çeşitli yerlerinde farklı düzeylerde ortaya çıkan ekonomik-siyasi krizler ve çalkantılar, dış etkilere karşı savunmasız olan Afrika'yı da ister istemez çeşitli yönlerden etkisi altına almıştır.

Hidrokarbür olarak sınıflandırılan değerli yeraltı kaynakları yönünden zengin bir coğrafya olan Afrika Kıtası, asırlardır Batı kalkınmasının temel faktörlerinden birini oluşturmuştur. Günümüzde de ABD, Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve Japonya gibi küresel güç olma hu-

susunda iddia sahibi olan devletler endüstriyel gelişimleri için Afrika'nın doğal kaynaklarına yönelmişlerdir. Afrika ekonomisi 2011 yılında 1,9 trilyon dolara yaklaşan toplam nominal GSMH'si ile dünya ekonomisinde ciddi bir paya sahiptir ve 2020 yılında 2,6 trilyon dolarlık büyüklüğe ulaşması beklenen Kıta ekonomisi dünya üzerinde önemli yatırım bölgelerinden birisidir.¹ Bu büyük pastadan pay alabilmek amacıyla bahsi geçen devletler Afrika ülkeleri ile enerji başta olmak üzere çeşitli alanlarda ticarî işbirliğine gitmekte, yatırım anlaşmaları imzalamakta ve iş forumları tertip etmektedirler. Bunun yanında kıta genelinde yaşanan terör, insan hakları ihlalleri, açlık, yolsuzluk, kaçakçılık, etnik çatışmalar ve yasa dışı göç gibi sorunlar gerekçe gösterilerek de çeşitli güvenlik tedbirleri hayata geçirilmektedir.

Afrika'yı tekrar küresel gündemin ön sıralarına taşıyan olay ise Mali Cumhuriyeti'nde yaşanan askerî darbe neticesinde Mali merkezî hükümetinin ülkenin kuzeyinde egemenliğini kaybetmesi ve Fransa'nın Mali'ye yönelik bir askerî harekât başlatması olmuştur. Bu bağlamda biz de Mali'deki durumu farklı yönleriyle analiz etmeye çalışacağız.

Nüfus ve Etnik Gruplar

Başkenti Bamako olan Mali'nin nüfus-

su 2013 yılı tahminlerine göre 16,2 milyon civarındadır.² Burkina Faso, Fildişi Sahili, Gine, Senegal, Moritanya, Nijer ve Cezayir'e komşu olan Mali'nin denize kıyısı bulunmamaktadır. Ülkenin resmî dili Fransızca'dır. Ülkenin yüzde doksanı Müslümandır. Ülkedeki etnik dağılım ise şu şekildedir: Bambara (%25,1), Senoufo (%12,2), Songai (%8,0), Peul (%8,5), Maninka (%7,9), Soninké (%7,9), Dogon (%5,5), Hasanya Arapları (%5), Bozo (%4,6), Tamaşek (Kuzey Tuaregleri) (%2,8), Tamajak (Kuzey Tuaregleri) (%2,1), Pular (%2), Bomu (%1,5), Hasonke (%1,3), Tadaşahak (%0,8), Duungooma (%0,7), Dioula (%0,5), Volof (%0,3), Marka (%0,2), Mossi (%0,2), Kago-ro (%0,2), Siamu (%0,1). Mali'nin yüzölçümü 1,2 milyon kilometrekaredir. Kuzey-güney istikâmetinde ülkenin bir ucundan bir ucu 1600 kilometre uzunluğundadır. Ülke yönetsel olarak 8+1 bölgeye ayrılmıştır. Timbuktu, Kidal, Gao, Mopti, Kayes, Koulikoro, Sikasso ve Segou bölgelerine ilâveten başkent Bamako ile yönetim bölgeleri tamamlanır. Mali topraklarının yaklaşık olarak %65'i çöldür. Daha önce ifade ettiğimiz etnik grupları başlıca iki farklı gruba ayırmak mümkündür. Şöyle ki ülkenin kuzeyinde Berberi Araplar (Tuaregler), güneyinde ise Sahraaltı kökenli nüfusun baskın olduğu görülmektedir. Tuaregler nüfus bakımından büyük bir oran teşkil etmeseler de çok geniş bir coğrafyada mukimdirler. Günümüzde Tuaregler; Mali'de, Cezayir'de, Tunus'ta, Libya'da, Nijer ve Burkino Faso'da yaşamlarını sürdürmektedir.

Doğal Kaynaklar

Mali uluslararası güçlerin dikkatini çekecek düzeyde yeraltı ve yerüstü kaynak potansiyeline sahip bir ülkedir. Güney Afrika ve Gana devletlerinden sonra Afrika'nın en zengin altın madenlerine sahip üçüncü ülke Mali'dir. Hombori'de 1.200.000 tonluk çimento rezervi, Tienfala'da demir, Gao'da ise zengin manganey yatakları, Guilelt'de yıllık 200.000 ton kapasitede fosfat rezervi ve Timbuktu-Tadueni bölgesinde de geniş petrol ve doğalgaz yatakları bulunmaktadır. Ayrıca boksit, elmas, uranyum ve lityum gibi yer altı rezervlerine Mali Cumhuriyeti'nde rastlamak mümkündür.⁵ Çöl harici alanlarda çok verimli ekilebilir arazileri atıl hâlde bulunmaktadır. Nijer'in Mali'ye komşu Tuareg bölgesinde de geniş uranyum maden yatakları olduğunu ve bu bölgenin madenlerini de ağırlıklı olarak Fransız şirketlerinin işlettiğini belirtelim.

Tarihsel Süreç ve Çatışmanın Kökenleri

Bölgenin geçmişini analiz

edecek olursak çok zengin bir tarihi mirasa sahip olduğunu görebiliriz. Kolonyalizm faaliyetlerinden önce İslâm medeniyeti bu bölgede yerleşmiş ve ortaya kendisine özgü bir medeniyet çıkarmıştır. Dünya kültür mirasında önemli bir yere sahip olan kimi İslâm şehirlerinin (özellikle eğitim geçmişinin zengin mirasını barındıran, yüzyıllara dayanan eğitim/üniversite tecrübesi olan, yazılı eserlerle dolu kütüphaneleriyle bilinen Timbuktu bunun canlı örneğidir) bu bölgede olduğu bilinmektedir.⁴ Ortaçağ'da (Mali-Mağrip arasındaki altın yolunun da etkisiyle) bölge dünya çapında önemli bir ekonomik merkez olmuştur. Ayrıca; dünyanın en zengin adamı olarak kabul edilen Mali Sultanı Mansa Musa'nın bilim adamlarını ve Süfi İslâm'ın çeşitli önderlerini bölgeye daveti neticesinde bölgede İslâm medeniyetinin Afrikalı zenginliği yıllar boyunca sürmüştür.⁵

Bölgedeki Süfi İslâm geleneği hem İslâm dininin yayılmasında hem de kolonyalizme karşı direnişte temel dinamizm noktası olmuştur. Fransız kolonyalizmi 1880'den başlayarak Albay Joseph Gallieni (1849-1916) ve Archinard (1850-1932) önderliğinde bölgeyi ele geçirmeye çalışmış ve yoğun direniş karşısında ancak 1898'de kısmen başarılı olabilmıştır. Bu tarihten sonra "Fransız Batı Afrika Yönetimi"nin idaresi altına giren Mali, 1920'de Fransız Sudanı olarak tarif edilen yönetim bölgesinin içerisine alınmıştır. 1956'da otonomi hakkı kazanan Mali, 1959'da Mali Federasyonu'nu kurmak amacıyla Senegal'e dâhil olmuştur. Nihayetinde 22 Eylül 1960 tarihinde bağımsızlığını ilân etmiştir ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na da üye olmak suretiyle katılmıştır. 19 Eylül 1968'de bir darbe ile yönetime Moussa Traoré gelmiştir ve 1991'e kadar yönetimi elinde tutmuştur. 1991 yılı Mart ayı içerisinde Moussa Traoré de bir darbe ile yönetimden indirilmiştir. Darbeden sonra geçiş hükümeti tesis edilmiştir ve yapılacak seçimlere kadar hükümete Albay Amadou Toumany Touré'nin başkanlık etmesi öngörülmüştür. 1992'de yapılan genel seçimlerle birlikte ülkede yönetimin başına Alpha Oumar Konaré gelmiştir ve 2002'ye kadar bu görevini sürdürmüştür. 2002 yılında seçimleri 1991-1992 yılları arasında geçiş hükümetinin başında bulunan Emekli General Amadou Toumani Touré kazanmıştır. 2007'de yapılan seçimleri de %71,20 oranı ile Touré'nin kazandığı duyurulmuştur ancak muhalefet seçimlere hile karıştığı gerekçesiyle seçim sonuçlarını kabul etmediğini ifade etmiştir. Ülkenin kuzey ve güneyi arasındaki gelir dağılımı uçurumu ve yönetimde temsil edilememe Tuaregler arasında Mali Hükümeti'ne karşı memnuniyetsizliğin giderek artmasına sebep teşkil etmiştir.

Bu memnuniyetsizlik merkezî hükümete karşı silahlı mücadeleye dönüşmüştür ve Ocak 2012'de Tuaregler, El-Kaide ile bağlantısı olduğu iddia edilen MNLA, Ensarüddin, MOJWA (Tevhid ve Cihad Hareketi) gibi radikal gruplarla ittifak ederek ülkenin kuzeyinde mukim askerî noktalara saldırılar düzenlemiştir. Saldırıların akabinde Timbuktu, Gao ve Kidal gibi şehirler bu ittifak grubunun kontrolü altına girmiştir. Bahsi geçen ittifak grubu Mali'nin kuzeyinde Azavad Devleti'ni kurduklarını ilân etmiştir.

Mali Ordusu ülkenin kuzeyinde yaşanan hâdiselerden Mali'nin lideri Amadou Toumani Touré'yi sorumlu tutmuştur ve Amadou Toumani Touré Senegal'e sürgüne gönderilmiştir. Nisan 2012'de Touré'nin yerine geçici olarak göreve eski Mali Meclis Başkanı Dioncounda Traoré geçmiştir. Bu darbenin sonrasında Mali'ye yönelik bir askerî müdahale uluslararası kamuoyunda sıklıkla dile getirilmeye başlanmıştır. 12 Kasım 2012'de BM Güvenlik Konseyi oybirliği ile Genel Sekreter Ban Ki Moon'a 45 gün içinde Afrika Birliği ve ECOWAS (Economic Community of West African States; Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu) ile işbirliği içinde bir eylem planını hayata geçirmesi çağrısında bulunarak, Batı Afrika ülkelerinin 3.000 askerden oluşan bir müdahale hazırlamasını da istemiştir.⁶ ECOWAS, BM Güvenlik Kurulu'ndan geçen karara ve başta Fransa olmak üzere Avrupalı ülkelerin baskısına rağmen bir türlü müdahale gücü kurma hususunda gerekli iradeyi gösterememiştir. ECOWAS'ın meseleyi çözmek hususunda ağır davranması Avrupa ülkelerinin Mali'deki duruma ilişkin kaygılarını artırmıştır. Ara çözüm olarak Mali'ye eğitmen, danışman gönderilip ve lojistik destek sağlanması gündeme getirilmiştir.⁷ Nihayetinde 11 Ocak 2013 tarihinde Fransa Mali'ye yönelik bir askerî harekât başlatmıştır. Fransa Dışişleri Bakanı Fabius, Fransa'nın askerî müdahalesinin hukukî esasını Mali'nin geçici devlet başkanının Fransa'nın Mali'ye müdahale etme davetine dayandırmıştır.⁸ (11 Ocak 2013 tarihinde başlayan hava ve özel kuvvet harekâtı bu saldırıların yazıldığı tarih itibarı ile devam etmekteydi.)

Bölgede Aktif Radikal Unsurlar

MNLA (Azavad'ın Kurtuluşu İçin Millî Hareket - Mouvement National de Libération de L'Azavad)

MNLA 1 Kasım 2010'da kurulmuş Azavad bölgesi Tuareglerinin müstakil bağımsız bir devlete sahip olmasını amaçlayan silahlı bir örgüttür.⁹ MNLA Mali'de faaliyet gösteren diğer silahlı örgütlere nazaran daha teşkilatlı bir

İslâm Dünyası Kendisine Özgü Bir Model Takip Etmeli*

MOUHAMOU DICKO

Mali Cumhuriyeti'nin günümüzdeki etkin liderlerinden birisi olan Mali İslam Yüksek Konseyi Başkanı İmam Mouhamoud Dicko Mali'nin içinde bulunduğu durumu uluslararası bir elektroşok olarak tanımlıyor. Dicko'ya göre İslâm'ın yeni bir vizyonla açıkça tanımlanmasının zamanı geldi.

Mali'deki radikal unsurları sahipleneni ve Fransız müdahalesine karşı çıkanları sertçe eleştiriyorsunuz. Gelecek şiddetli tepkilerden çekinmiyor musunuz?

Yüzde doksanı Müslüman olan bir ülkede beni izleyen insanlara karşı sorumluluğum var. Dolayısıyla Mali'de kimse benim fikirlerimde bir art niyet algılamaz. Biliyorum ki ülkemizin ötesinde bazı unsurları ve onları yönlendirenleri sözlerim tedirgin ediyor. Ben tüm sorumluluğu üzerime alıyorum ve tekrar ediyorum. Radikal unsurlar zararlıdır. Bu unsurlar tiksinti verecek düzeyde kötü niyetlidir ve yaptıkları asla affedilemez. Benim de memleketim olan Timbuktu'da Mali'nin hâfızası olan el yazması eserleri yaktılar. İslâm'ı koruduğunu iddia eden bu şahısların böylesine büyük bir İslâmî mirası yok etmelerini açıkçası anlayamıyorum. Burası çok değerli bir medeniyet alanıydı ama bu radikal unsurlar yaptıklarıyla İslâm imajını kirletiyorlar.

Radikal unsurlarla herhangi bir görüşmeniz oldu mu?

Evet. Onları anlamaya çalıştık. Onlar da bize saygıyla cevap verdiler. Ancak onların bir İslâm algısı var ve onlara göre bu algı Müslüman olsun olmasın herkese zorla uygulanmalı... Bu unsurların herhangi bir medeniyet tasavvurları yok. Tek tasavvurları var, o da kaos. Kuzeyde etkin oldukları alanlarda hiçbir şey bırakmadılar. Elektrik yok, okul yok, yönetim yok. Ülkemize bunları yapmak için mi geldiler? Kusura bakmasınlar bu radikal unsurları asla dinlemeyeceğiz. İddia ettikleri İslâm bizim İslâm'ımız değil ve asla da olmayacak! Tarihimiz, kültürümüz, köklerimiz sayesinde onların sistemi burayı asla ele geçiremeyecek.

Mali'de yaşanan krizi "elektroşok etkisi" olarak tanımlıyorsunuz. Sizce İslâm'a karşı uluslararası alanda oluşmuş önyargıyı yıkmak için İslâm algısına yeni bir yön mü verilmeli?

Evet. İçinde bulunduğumuz çağda fikirlerimizi kitlelere duyurmak için füzelere ihtiyacımız yok. Bilinmelidir ki İslâm dünya için bir tehdit kaynağı değildir. Bizler, tüm ülkelerin Müslüman toplumlarının kanaat önderleri olarak, toplumlarımızı bu hususla alâkalı açıkça bilgilendirmek zorundayız. Bizim dinimiz merhamet dinidir, açıklık dinidir, aydınlık dinidir; umutsuzluk dini, karanlıklar dini değildir. Bu nedenle artık İslâm'ın yeni bir vizyonla öz bir şekilde tanımlanmasının zamanı gelmiştir. Bu konuyla alâkalı uluslararası konferanslar düzenlemeliyiz diye düşünüyorum.

Bildiğimiz kadarıyla Mali ve Afrika için bazı siyasi fikirler de dile getiriyorsunuz...

Ülkenin eski idarecileri için tek ülkü güçtü. Bu açıkçası acınası bir durumdur. Bizim artık yeni fikirlerle donatılmış yeni bir elit inşası sürecine girme zorunluluğumuz var. Aksi takdirde ülke kendi kendine infilak edecek. Tabii ki bu inşa süreci kademeli olarak yapılmalı. Birdenbire, sert geçişler de zarar getirir.

Bazı İslâmcı ülkelerde eğitim alıp geri dönen gençlerin üzerinden bir istikrarsızlaştırma teşebbüsü olabileceği ihtimalinden korkmuyor musunuz?

Bazı radikalizm tohumlarının/etkilerinin bulunduğunu tabii ki inkâr edemem ancak onların etkileri bugün marjinal düzeyde ve tehdit oluşturamazlar. Tekrar ediyorum bu karanlık İslâm yorumları ve onların fanatikleri burayı asla ele geçiremeyecek. Evet, bazı gençlerimiz dinî eğitim almak için Cezayir, Sudan, Mısır, İran, Kuveyt, Suudi Arabistan gibi ülkelere gidiyorlar. Tıpkı başka gençlerimizin eğitim almak için ABD, Çin, Rusya ya da Fransa'ya gittikleri gibi... Bu husus tabii ki başka problemlere de yol açabiliyor. Bu isimler bir bakanlık kabinesi teşkil ettiğinde aynı bakış açısını paylaşmıyorlar ve kendi aralarında uzlaşmıyorlar. Onları bizim toplumsal gerçeklerimizle adapte edecek bir yapı kurmalıyız. Bizim elitlerimiz bugün bu yapıyı inşa edebilecek kabiliyette değiller. Bugün bahsettiğimiz kitle ile toplumumuz arasında bir uçurum olma potansiyeli bulunan bir hendek var. Demokratik düzlemde bizim değerlerimizle uyuşan bir Afrika modeli icat etmek zorundayız. İslâm dünyası kendine özgü bir model bulmak zorunda. Benim açımdan bu model Türk modelidir. Türk modelini dikkat çekici buluyorum.

*Bu röportaj 1 Şubat 2013 tarihinde Le Télégramme Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Fransızca metnin Türkçe'ye çevirisi Cemil Doğaç İPEK tarafından yapılmıştır.

yapıdır. Ayrıca örgütün siyasî faaliyet gösteren bir kanadı da bulunmaktadır.

MUJAO (Batı Afrika Tevhid ve Cihat Hareketi - Mouvement pour l'unicité et le jihad en Afrique de l'Ouest)

MUJAO sâdece Mali'de değil Batı Afrika'nın büyük bir bölümünde faaliyet gösteren silâhlı bir örgüttür. Örgütün militan kadrosu ağırlıklı olarak Mali'ye firar etmiş Cezayirli Selefilere oluşmaktadır. Örgütün liderliğini Moritanya'lı Hamada Ould Mohamed Kheirou yürütmektedir.¹⁰ Batı Afrika Tevhid ve Cihat Hareketi'nin AQIM (Al-Qaida au Maghreb İslamique - İslâmî Mağrip El-Kaide) örgütünün Mali şubesi olduğu hususunda da ciddi iddialar bulunmaktadır.¹¹

Ensarüddin - Ansar Dine (İslâm'ın Koruyucuları)

Mali'nin kuzeyindeki Azavad bölgesinde faaliyet gösteren Ensarüddin - Ansar Dine örgütünün militan kadrosu ağırlıklı olarak Tuareglerden oluşmaktadır. Örgütün liderliğini İyad Ag Ghaly yürütmektedir.¹² Ancak İyad Ag Ghaly Fransız hava harekâtı sırasında öldürüldü.¹³ Örgütün beyni olarak kabul edilen Mohamed Moussa Ag Mouhamed de Cezayir sınırında MNLA tarafından yakalanmıştır.¹⁴ Ensarüddin - Ansar Dine, Mali İç Savaşı'nın başında MNLA ile işbirliği yürütmüş ancak Haziran 2012'de MNLA'nın işbirliğini bozması neticesinde MUJAO ile ittifak yaparak MNLA ile mücadele içerisine girmiştir.

Bahsi geçen üç silâhlı örgütü değerlendirecek olursak; her üç örgütün de bölgede tarihsel temelleri bulunan Süfi İslâm ile herhangi bir bağlantılarının olmadığını, aksine yanlış kabul edilebilecek bazı Selefi İslâm yorumlarının izinden yürüdüğü görülmektedir. Ayrıca bahsi geçen örgütlerin bölgedeki terörizm hareketleri ile Fransa'nın Mali'ye müdahalesinin uluslararası hukukî zeminini hazırlamaları üzerinde düşünmeye değer bir ayrıntıdır.

Fransa'nın Mali'ye Yönelik Serval Harekâtının (Opération Serval) Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

Devletler kuvvet kullanma eylemlerini, müdahalelerini meşru kılabilmek için, ilgili hükümetten aldıkları daveti gerekçe göstermiştir. Bahsi geçen müdahaleci devletler müdahalelerinin meşru olduğunu,

çünkü yalnızca iç huzursuzlukla ilgilendiklerini, diğer devletlerin önceki müdahalesine yanıt olarak hükümete yardım ettiklerini ileri sürmüşlerdir.¹⁵ Bilindiği gibi Soğuk Savaş sırasında ABD ve SSCB de dost kabul ettikleri hükümetleri işbaşında tutmak için bu araçları sıklıkla kullanmıştır. Davetle müdahalenin meşru olabilmesi için temel ölçüt iç huzursuzluğun iç savaş eşliğinin altında olmasıdır, bu bağlamda bahsi geçen şartlarda bir üçüncü devletin bir hükümeti iktidarda tutmak ya da iç düzeni sağlamak için ilgili hükümetin daveti ile kuvvet kullanması 1945'den beri devletlere hak olarak tanınmıştır.¹⁶

Saldırının (Tecavüzün) Tanımına ilişkin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 3814 (XXIX) sayılı ve 1974 Tarihli Kararı 3/e maddesine göre; bir devletin başka bir devletle yapılan bir anlaşmaya göre bulunan silahlı kuvvetlerinin o anlaşmada öngörülen hükümlere aykırı şekilde kullanılması veya bu silahlı kuvvetlerin varlığının bu ülkede anlaşmanın sona ermesinden sonra da sürdürülmesi eylemlerinin "saldırı" sayılacağı belirtilmektedir.¹⁷ Bu noktadan hareketle Fransa'nın Mali'ye yönelik olarak gerçekleştirdiği askeri müdahale BM Güvenlik Konseyi üyelerinin müdahaleyi 2085/2012 tarihli kararının çerçevesi içinde gördüklerini belirtmeleri¹⁸ ve müdahalenin Mali Hükümeti'nin daveti üzerine gerçekleştirilmesi nedeniyle meşru kabul edilmesi mümkündür.

Sonuç

Afrika Kıtası'na özgü sorunların temelinde buradaki devlet oluşum sürecinde devlet sınırlarının, kolonyalist devletler tarafından etnik, kabilesel ve bölgesel bağlar kesilerek yapay bir biçimde çizilmiş olması bulunmaktadır. Cetvelle çizilen bu sınırların bir sonucu olarak bugün 54 Afrika ülkesinden 14 tanesinin herhangi bir şekilde denize çıkışı yoktur ve ekonomisi tek bir ürüne bağlıdır. Bu talihsiz ülkelerden birisi de Mali Cumhuriyeti'dir. Güçlü bir medeniyet mirası olan ülke son yüzyılımı çeşitli sorunlarla mücadele ederek geçirmiş ve son olarak da yeni bir sorunla karşı karşıya kalmıştır.

Fransa'nın Mali müdahalesi şüphesiz ki farklı nedenlere dayandırılabilir. Bu nedenlerin birisi bölgenin zenginlikleri ve Fransa'nın giderek kötüleşen ekonomik durumudur. Bu nedenle bu müdahale ilk etapta ulusal çıkar odaklı bir müdahale olarak görülebilir. Bir diğer neden olarak da Afrika'daki hızlı Çin yükselişine karşılık bir önlem alma girişimi sayılabilir. Afrika'da son dönemde yaşanan gelişmeler de Afrika'ya çok hızlı bir şekilde giriş yapan Çin'e karşı hamleler olarak değerlendirilebilir. Çin'in ilişkilerinin iyi olduğu ve

önemli petrol anlaşmalarının bulunduğu Sudan 2011 yılında ikiye bölünmüştür. Libya'da Kaddafi'nin devrilmesi ile birlikte Çin'in buradaki önemli yatırım projeleri durmuş ve bu projelerde çalışan elli binden fazla Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşı Libya'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Dünyanın en büyük uranyum rezervlerine sahip Nijer'de mevzi kazanan ve çeşitli madenlerde işletim hakkı alan Çin'in karşısına burada da 2010 yılında yapılan askeri darbe çıkmıştır. Mali'nin de Çin'in ilgi duyduğu ülkeler arasında olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla yaşanan mesele küresel güç mücadelesinde açılan yeni bir cephe olarak değerlendirilebilir.

Önümüzdeki süreçte bölgenin yerleşik küresel güçleri olarak kabul edebileceğimiz ABD, Fransa ve İngiltere ile bölgede yükselen ve mevzi kazanan Çin, Brezilya, Hindistan ve Türkiye arasında rekabetin giderek artması beklenebilir. Doğal olarak yükselen güçler hem yerleşik küresel güçlerle hem de birbirleriyle mücadele edeceği için Kıta'da yeni cephelerin ve yeni rekabet alanlarının oluşması muhtemeldir.

Afrika'daki küresel güç mücadelesini Türkiye açısından ele alırsak, Türkiye'nin rakiplerine göre ciddi dezavantajları bulunduğunu söyleyebiliriz. Birkaç veriyle özetleyecek olursak; Türkiye'nin Afrika'ya doğrudan yatırımı 50 milyon dolar civarındadır. Afrika'ya yaptığı yardım ise 150 milyon dolar miktarındadır. Ekonomi Bakanlığı verilerine göre 2011 yılı için Türkiye'nin Afrika'dan ithalatı 6,8 milyar dolar iken Afrika'ya ihracatı 10,3 milyar dolardır. Öğrenci göçü/egitim rakamlarını inceleyecek; UNESCO verileri ışığında örnek ülke olarak Gabon ve Nijer'i alırsak; Gabon'dan Türkiye'ye eğitim için gelen öğrenci sayısı altı (6) dır. Fransa'da eğitimini sürdüren Gabon vatandaşı öğrenci sayısı ise 4205'tir. Türkiye'ye eğitim için gelen Nijerli öğrenci sayısı 11 iken Yunanistan'da 180 Nijerli öğrenci eğitimini sürdürmektedir. Öte yandan Fransa eleştirilecek birçok yönü ve eksiklikleri olmasına rağmen Paris'ten dört bin kilometreden uzak bir mesafede bir hareket icra edebilmektedir. Türkiye'nin Afrika'nın herhangi bir yerine bu tarzda bir hareket icrası mümkün görünmemektedir. Bu gibi dezavantajlarının yanında Türkiye'nin önemli avantajları da hiç şüphesiz ki mevcuttur. Rakipleri gibi kolonyalist geçmişinin olmaması, Afrika'da önemli medeniyet mirası bırakmış Süfi İslâm'ın Anadolu'da hâlâ diri olması Türkiye'nin avantajlarından. Türkiye'nin bu potansiyel avantajlarını Afrika'da gözle görülebilir eylemlere dökmesi için öncelikli olarak mefkûre ufkunu - millî kapasite dengesini kurarak bölgeye yönelik politikalarını ciddi bir şekilde kurgulayabilecek bir üst çatı/organizasyon kurumuna ihtiyacı vardır.

Dipnotlar

- 1 "Türkiye'nin Afrika Açılımı", Ankara Strateji Enstitüsü, 8 Ocak 2013, <http://www.ankarastrateji.org/haber/turkiyenin-afrika-acilimi-483/>
- 2 Jacques Leclerc; "Mali" dans L'aménagement linguistique dans le monde, Québec, TLFQ, Université Laval, <http://www.tlfq.ulaval.ca/AXL/afrique/mali.htm>
- 3 Ahmet Kavay; "Mali'de Neler Oluyor?", ORDAF İnternet Sitesi, <http://www.ordaf.org.tr/malide-neler-oluyor.aspx>
- 4 İbrahim Karagül; "İslamcı Kültür Düşmanları", Yeni Şafak İnternet Sitesi, <http://www.yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=06.07.2012&y=Ibrahmkaragul>
- 5 Richard M. Eaton; "From Bidar to Timbuktu: Views from the Edge of the 15th Century Muslim World", The Medieval History Journal, 2011, 14: 1, s.3.
- 6 Arda Mevlütoğlu; "Afrika Bildiğiniz Gibi: Mali İç Savaşı ve Serval Harekâtı", Siyah-Gri-Beyaz, <http://www.siyahgribeyaz.com/2013/01/afrika-bildiginiz-gibi-mali-ic-savas-ve.html>
- 7 Reuters, "EU considers sending 200 troops to train Mali army", 30.10.2012, <http://news.yahoo.com/eu-considers-sending-200-troops-train-mali-army-174021595.html>
- 8 Fatma Taşdemir; "Davetle Müdahale: Fransa'nın Mali'ye Askeri Müdahalesi", Ankara Strateji Enstitüsü, 15 Ocak 2013, <http://www.ankarastrateji.org/yazar/doc-dr-fatma-tasdemir/davetle-mudahale-fransa-nin-mali-ye-askeri-mudahalesi/>
- 9 Mouvement National de Libération de L'Azawad İnternet Sitesi, <http://www.mnlamov.net/projet-politique/37-projet-politique/57-objectifs-du-mouvement-national-dazawad-mna-.html>
- 10 MUJAO: Cette nébuleuse qui menace la France, L'Expression, <http://www.lexpressiondz.com/actualite/145670-cette-nebuleuse-qui-menace-la-france.html>
- 11 Jacques Leclerc; a.g.m.
- 12 BBC News, Mali crisis: Key players, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17582909>
- 13 Hürriyet Daily News, "French jets pound Mali as top Islamist reported killed", <http://www.hurriyetdailynews.com/french-jets-pound-mali-as-top-islamist-reported-killed.aspx?pageID=238&nid=38935>
- 14 International Business Times, "Mali: Ansar Dine Leader Mohamed Moussa Ag Mouhamed Arrested near Algerian Border", <http://www.ibtimes.co.uk/articles/431141/20130204/mali-mnkidal-ansar-dine-mohamed-moussa.htm>
- 15 F. Taşdemir; a.g.m.
- 16 F. Taşdemir; a.g.m.
- 17 BM Enformasyon Merkezi, UNIC Ankara, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/3814.pdf
- 18 BBC Türkçe, "Mali'ye Askeri Müdahale Genişliyor", http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/01/130115_mali-west_africa.shtml